

Å oppnå sine kommunikative mål som andrespråksbruker

Gjentakelser i en norsk-polsk samtale

Av Paulina Horbowicz

Adam Mickiewicz Universitet, Poznań

Sammendrag

Artikkelen er en analyse av gjentakelser brukt av første- og andrespråksbrukere av norsk i en hverdagslig samtale. Termen gjentakelse blir brukt om ytringer som repeterer den andre talerens ytring i samme eller reformulert form. I det analyserte datakorpuset finner man en klar forskjell når det gjelder frekvensen av denne strukturen i talen til norske og polske informanter. Hos polske brukere av norsk som andrespråk er denne strukturen ikke frekvent, og der den blir produsert, er den ofte formelt og/eller funksjonelt uidiomatisk. Artikkelen drøfter grunner til og konsekvenser av slik manglende bruk i lys av gjentakelsens samtalestrategiske rolle og peker på at dette kan oppfattes som uhøflig av norske samtalepartnere.

Nøkkelord: *høflighetsstrategier, norsk, polsk, andrespråkssamtale, gjentakelse, samtaleanalyse*

Innledning

Andrespråkssamtaler, det vil si samtaler mellom første- og andrespråksbrukere av et visst språk (heretter S1- og S2-brukere) har lenge interessert språkforskere, både de som primært er opptatt av å beskrive samtaleforløpet,

så vel som de med fokus på andrespråkstilegnelse. Selv om antakelsen om at andrespråkssamtaler nødvendigvis er preget av talernes (manglende) språkkompetanser ikke kan godtas uten forbehold (Sarangi 1994, Wagner 1996), er det blitt et etablert studiefelt. Morsmålsbrukere har en konversasjonell erfaring som er kilden til deres repertoar av diskursive praksiser og til forståelse av kontekstualisert diskurs (Gumperz 1982). Det har blitt observert at dette repertoaret vil være begrenset når det gjelder andrespråkstalere (Drew 1991), blant annet fordi deres konversasjonelle erfaring i andrespråket er mye mindre enn hos S1-brukere. Samtidig er det fortsatt få studier som presiserer hvor disse begrensningene ligger, og hvilken betydning dette kan ha for samtalens forløp og utfall.

Formålet med denne artikkelen er å vise en spesifikk samtalehandling hvor anvendelsen av denne arter seg forskjellig mellom første- og andrespråkstalere av norsk, nemlig bruk av gjentakelse i dens brede betydning. Både grunner til og konsekvenser av en slik anvendelse vil også bli drøftet. Gjentakelse blir i denne teksten forstått som et samlebegrep for alle eksempler der en av talerne gjentar det som den andre taleren har sagt i foregående tur(er). Gjentakelsen kan ha ulike former, og her vil jeg skille mellom:

- 1) ekkoturer der taleren bruker akkurat samme ord
- 2) pronominell gjentakelse (også kalt pro-repetisjon, i samsvar med den engelske termen *pro-repeat*) der hjelpeverb og pronomen erstatter innholdet i den foregående ytringen (Heritage 1984)
- 3) omformulering der taleren uttrykker omtrent samme innhold, men selve ytringen har en annen form enn den foregående ytringen

Analysen tar for seg kun reformuleringer av konstaterende utsagn, ikke minst fordi reformulering av spørsmål allerede er blitt beskrevet (f. eks. av Svennevig 2003b).

Gjentakelser i samtaleanalytiske studier

Gjentakelse blir altså brukt her som et samlebegrep for tre ulike strukturer som har til felles det faktum at en av talerne gjentar innholdet i det som ble uttrykt av den andre taleren i foregående tur(er). I faglitteraturen er det vanlig å skille mellom repetisjoner (*repeats*) og omformuleringer (*paraphrase*) (Schlegloff 1996:179). Forskjellen mellom repetisjon og omformulering

ligger ifølge Svennevig (2003a:287-8) i at den første strukturen uttrykker mottagelse av informasjon (*the identification of a linguistic signal*), mens den andre signaliserer forståelse¹. Om taleren signaliserer forståelse eller kvitterer for mottatt beskjed, kan imidlertid vise seg vanskelig å bestemme ut ifra selve samtaleinnholdet. Svennevig skriver for eksempel: «this repeat is a meta-communicative usage, displaying hearing or understanding of the previous utterance rather than taking a position on it» (Svennevig 2003a:288, min utheving). Derfor virker det begrunnet å studere både repetisjoner og omformuleringer sammen.

Bruk av gjentakelser er relativt godt beskrevet i engelskspråklig data (for en detaljert gjennomgang, se Sorjonen 1996:279-80). Det har blant annet blitt studert som innledning til en korrigeringssekvens eller som svar på spørsmål (Schlegloff 1994, referert i Sorjonen 1996), og som aksept av et forståelsesforslag (*candidate solution*) (Schlegloff 1996). På bakgrunn av finsk data analyserte Sorjonen (1996) gjentakelse som reaksjon på ufullstendige ytringer. Pronominelle gjentakelser har blitt analysert som nyhetsmarkering (*newsmarks*) (Heritage 1984:339-44), det vil si ritualiserte uttrykk for overraskelse som fortolker samtalepartnerens ytring mer som nyhet enn informasjon (Sorjonen 1996:280). Samtidig skriver Heritage (1984:342) at pronominelle gjentakelser med en syntaktisk form som en konstaterende ytring, kan signalisere uenighet. Reformuleringer derimot har blitt oppfattet som kjennetegn for mediespråket (Heritage 1985, referert i Mårtensson 1990)², og som relativt sjelden er til stede i hverdagslig samtale. Senere ble reformuleringer undersøkt fra mange forskjellige synsvinkler (jf. Johnstone 1987). Den mest relevante her er at parafraser fungerer i diskurs som bekreftelser på tilstrekkelig forståelse (Foppa 1995:157).

De omtalte studiene viser at gjentakelser har mange ulike funksjoner, avhengig av deres forekomst i diskursen og måten de blir realisert på. Imidlertid er det viktig å påpeke at språk er forskjellige når det gjelder konvensjoner for deltakelse i en samtale (Goddard og Wierzbicka 1997:254), og det ville være urimelig å forvente at funn fra engelskspråklig data kan generaliseres til alle språk. Dessuten spiller prosodi, som blant annet Selting (1996) har vist, en stor rolle som kontekstualiseringssignal (*contextualization cue*, jf. Gumperz 2001a:221) av konkrete diskursstrukturer. Svennevig (2004) fant at norske repetisjoner med fallende intonasjon først og fremst fungerer som en bekreftelse på å ha mottatt informasjon, mens de med stigende intonasjon og en svarpartikkel markerer en holdning, som overraskelse eller godkjenning, i tillegg. Samtidig skriver han at ekkotur

i visse kontekster utgjør en måte å signalisere økt engasjement på: «relative to a minimal response it conveys a strengthened commitment to the answer» (2003a:305). Som typiske kontekster for den type bruk av ekkotur nevner har svar på ja/nei-spørsmål eller svar på utsagn om fakta som kun den primære taleren har kunnskap om (*B-events*) (Labov 1972 etter Svennevig: 2003a).

I andrespråkssamtaler er gjentakelser blitt påstått å være mer frekvente enn i samtaler mellom morsmålsbrukere (Long 1981, referert i Svennevig 2004). Dette kan til en viss grad skyldes inkorporerte korrigeringer (*embedded corrections*) (Jefferson 1987, referert i Brouwer, Rasmussen og Wagner 2004, se også Kurhila 2001, 2006) som tjener et dobbelt formål: de leverer den forventete replikken til forrige utsagn samtidig som de gjentar det med modifikasjoner som tilpasser S2-brukerens utsagn til «målspråkets grammatiske og pragmatiske krav» (Svennevig 2004:513). Inkorporert korrigering peker både bakover og framover i diskursen. Det er blitt vist at denne strukturen ofte forekommer etter S2-brukeres tur som inneholder usammenhengende, og dermed problemmarkerte sekvenser (Brouwer *et al.* 2004). Svennevig (2003a) har vist at også norske ekkoturer kan utgjøre en inkorporert korrigering.

Det er viktig å understreke at gjentakelser ikke utelukkende forekommer i andrespråksdata. Selv om Sundberg (2005) påstår at reformulering kan sees som typisk for andrespråkssamtaler, avviser de fleste forskerne påstanden om at det i det hele tatt finnes noen språklige strukturer som produseres utelukkende i denne konteksten (Wagner 1996:230). Wagner og Gardner hevder dessuten at:

[...] certain phenomena such as delay, reformulation or certain types of repair may be more common in second language talk, but such talk is not the only environment in which these phenomena are found. (Wagner og Gardner 2004:4, min utheving)

Det er altså urimelig å forvente at samtalens status som andrespråkssamtale utgjør den eneste tolkningskonteksten for de analyserte praksiser. I det følgende vil jeg peke på ulike eksempler av gjentakelser som forekommer i mitt korpus, og der bare noen av dem kan tilskrives signaliserte problemer eller feil fra S2-brukerens side.

Metode og datakorpus

Analysen bygger på 82 eksempler på gjentakelser hentet fra et datakorpus som består av 5 samtaler med en sammenlagt lengde på 150 minutter. Samtalene ble tatt opp, transkribert og anonymisert i 2007 i forbindelse med mitt doktorgradsprosjekt (Horbowicz 2010). Deltakerne i samtalene er norske S1-brukere og polske S2-brukere som ikke kjente hverandre før opp-taket ble gjort³. Dette var et bevisst valg, for det er rimelig å anta at samtaledeltakerne vil oppføre seg mest konvensjonelt i møte med ukjente. I samtalen kunne deltakerne selv velge emne, men de fikk også noen forslag å støtte seg til, hvis det skulle være nødvendig. Som tabell 1 viser, varierer de polske S2-brukere når det gjelder lengde på deres opphold i Norge og deres livssituasjon.

Gabriela	13 år i Norge, skilt, tidligere gift med en nordmann, jobber som tolk
Joanna	2 år i Norge, flyttet med sin polske mann, jobber som renholds-assistent
Anna	3 år i Norge, gift med en nordmann, hjemmeværende, leter etter jobb
Julia	4 år i Norge, gift med en nordmann, studerer norsk og jobber som norsklærer
Magda	4 år i Norge, ugift, jobber som renholdsassistent og sydame

Tabell 1. Polske S2-brukere.

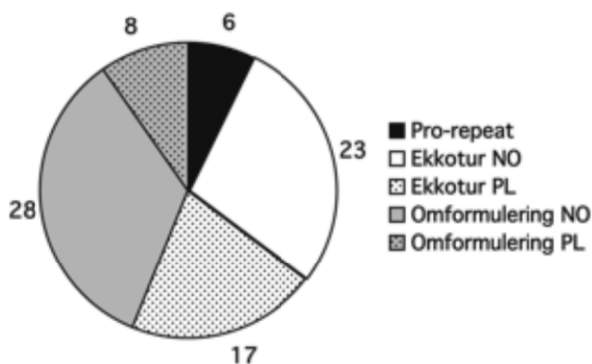
Deltakernes norskkompetanse er også varierende, men alle har tilstrekkelig kommunikativ kompetanse til å kunne føre en halvtimes samtale med en morsmålsbruker.

Samtaler mellom S1- og S2-brukere kan naturligvis oppfattes som *a priori* asymmetriske i forhold til maktfordeling. Her er det viktig å påpeke at asymmetrien ikke innebærer at samtalen blir mislykket, men «is neutral with respect to success or non-success in communication» (Linell og Luckmann 1991:8). I en del studier med fokus på andrespråkssamtaler tas dette skjeve maktforholdet for gitt (jf. Svennevig 2002:111). I denne studien velger jeg likevel, i samsvar med den dialogiske samtaleteorien, å orientere meg fortløpende til det som er synlig på samtaleens overflate. I mine data forekommer det sekvenser som tyder på en klassifisering av samtalepart-

neren som andrespråksbruker, for eksempel når S1-taleren roser språkferdighetene til S2-brukeren eller forklarer idiomatiske uttrykk ved hjelp av fraser som «her i Norge sier vi» eller lignende. Samtidig kan man også peke på bruk av inkluderende pronomen og andre strukturer som tyder på en symmetrisk rollefordeling. Det samlede datakorpuset kan altså ikke oppfattes som entydig asymmetrisk. I avhandlingen omtaler jeg dette som «hypodermic ethnic discourse», for en utdypende diskusjon se Horbowicz (2010:161-163).

Bruk av gjentakelse arter seg forskjellig hos morsmålsbrukere av norsk og norsk som andrespråksbrukere. Av de 82 gjentakelsene ble 57 levert av S1-brukere (69 %). De fordeler seg også ulikt når det gjelder type som Figur 1 viser. Polske S2-brukere produserer ikke pronominelle gjentakelser i det hele tatt. Dessuten ser man en klar skjevhet når det gjelder omformuleringer, der 28 av 36 leveres av S1-brukere.

Figur 1: Fordeling av ulike typer gjentakelser i korpuset.



Gjentakelser i en norsk-polsk andrespråkssamtale

Gjentakelser tilskrevet andrespråkssammenheng

Som allerede nevnt er gjentakelse forventet å være relativt frekvent i andrespråkssamtaler, både hos S1- og S2-brukere, men med forskjellig funksjon. Omformuleringene eller ekkoturene fra S1-brukere vil ofte fungere som inkorporerte korrigeringer «skjult» bak kvittering på mottatt informasjon eller forståelsesbekreftelse (eks. 1), mens S2-brukere heller vil repetere

leksemene foreslått av deres S1-samtalepartnere i en påfølgende ekkotur, slik at samtalen framstår som en læringskontekst (eks. 2-4).

Eks. 1

- 1.Gina: ja hvor lenge har du bodd i Norge?
 2.Anna: mm ja . i Norge i nesten em: . tre og halv? (.3)
 3.Gin: → tre og et halvt år ja (.5)
 4.Ann: .ja
 5.Gin: hvorfor kom du hit da (.7)

I linje 3 gjentar Gina informasjonen oppgitt av Anna i linje 2. Den etterfølges av en svarpartikkel og har fallende intonasjon, det vil si trekk typiske for forståelsesbekreftelse (Svennevig 2004:513), og samtidig får utsagnet en grammatisk korrekt form. I det analyserte datakorpuset kan likevel kun et mindretall av gjentakelsene spores tilbake til språkfeil eller språkvansker fra S2-brukerens side. Til disse hører omformuleringene levert av Eli (eks. 2) og Randi (eks. 3) som reagerer på uvanlige eller ufullførte utsagn fra deres samtalepartnere. Omformuleringene etterfølges i mange tilfeller av ekkoturer levert av S2-brukere. Med andre ord kan man snakke om et treleddet avpasset par som består av et utsagn, omformulering med forståelsesforslag og ekkotur.

Eks. 2

- 1.Gabriela: man- eksmannen min har . ganske mye familie i . utenfor
 2. by . landsby . det er stygt ord (.8)
 3.Eli: → utenfor by?
 4.Gab: landsby
 5.Eli: → på landsbygda?=
 6.Gab: =ja
 7.Eli: ja [landsbygda ja
 8.Gab: → [landsbygda .hh så: jeg var heldig (—) hadde
 9. anledning og ble kjent mye med . folk norsk folk (2s)

Gabriela forteller om sitt møte med Norge. Som reaksjon på hennes nølende måte å levere utsagnet og en overraskende kommentar i linje 2, initierer Eli en oppklaringssekvens (linje 3-7) som avslutter med at Gabriela gjentar leksetet og gjenopptar sin tur. En lignende oppklaringssekvens ser vi i følgende utdrag: Eks. 3

- 1.Magda: o:g (1.7) Cesilies bror (.4) e han . han har ehm (.8)
 2. ti år? [. så han er stor
 3.Randi: [ja ja så han er faktisk eldre enn
 4. → henne [ja han er en storebror [. ja ja
 5.Mag: [ja [mhm ja og
 6. → han er storebror
 7.Ran: ja
 8.Mag: så: (2.7) en gang i året er nok

Utdraget kommer fra en sekvens der Magda forteller om sin familie i Polen og sine besøk der. Informasjonen fra linje 2 ser ut til å være en enkel informasjon, men den er behandlet som et ordsøk av Randi, muligens som følge av Magdas nølende og usikre levering av utsagnet i linje 1-2. I linje 6 aksepterer Magda Randis forslag fra linje 4 ved å gjenta det angitte leksemet. Denne korrigeringssekvensen etterfølges av en relativt lang pause (2,7 sekunder), og etter den gjenopptar Magda sin fortelling ved å levere et utsagn som knytter an til det som ble sagt før (hvor ofte Magda reiser til Polen), men som likevel virker noenlunde usammenhengende i denne konteksten.

Av og til ber S2-brukere eksplisitt om språkhjelp, som i følgende eksempel:

Eks. 4

- 1.Joanna: vi kan vi kan hvis vi skriver vi kan gjøre mange feil .
 2. for eksempel på ord . hvis du er på skolen og du lærer
 3. polsk . du kan gjøre mange feil og du kan få . dårlig .
 4. note? (.4) note . hvis for eksempel det er test i
 5. polsk? [. ja lekse?
 6.Tone: [ja
 7.Joa: hvis for eksempel barna skriver noe . og gjorde mange
 8. feil . da kan man få dårlig=
 9.Ton: =åh dårlig karakter?=
 10.Joa: → =karakter
 11. ja he he
 12.Ton: ja det er e: . vi ha . vi ha- altså jeg synes i alle fall
 13. norsk er enkelt

Joanna og Tone snakker om hvor vanskelig polsk og norsk er. Siden Joanna trenger hjelp til å uttrykke hva hun mener, leverer hun en vellykket

elisitering av leksemet «karakter» fra sin norske samtalepartner som hun etterpå gjentar i tur 10 og dermed avslutter sin tur. Nesten halvparten (8 av 17) av de polske ekkoturene danner et par med omformulering eller blir levert etter en elisiteringssekvens.

Ekkoturer som svakt engasjement

De aller fleste ekkoturer levert av S1-brukere har en fallende intonasjon. Mange av dem er også etterfulgt av svarpartikkel, noe som ville tyde på at de først og fremst har som formål å bekrefte mottagelse av informasjon (Svennevig 2004).

Eks. 5

- 1.Magda: jeg jeg jeg går ikke så ofte til Polen [nei
 2.Randi: [nei
 3.Mag: det er en gang i året
 4.Ran: → en gang i året [ja
 5.Mag: [så det .
 6.Ran: hvor lenge har du vært i Norge nå (.4)
 7.Mag: fire og halv år åh ja det blir fem år
 8. [snart neste neste år
 9.Ran: → [fem år ja ja ja. ja ja
 10.Mag: det blir fem år så:
 11.Ran: → men bare en gang i året i . til Polen
 12.Mag: ah det er nok [. det er derfor det er nok
 13.Ran: [ja? er det nok? så du synes det er i
 14. orden? (.3) det er okei?
 15.Mag: jeg har hele familie her (.3)

I dette utdraget ser vi flere ekkotur fra Randis side (linje 4, 9 og 11) som har to formål – å uttrykke forståelse samt å framkalle en fortsettelse fra samtalepartneren. Her blir denne strategien ikke fortolket på denne måten av S2-brukeren som sannsynligvis forventer en mer direkte oppfordring, for eksempel i form av utdypende spørsmål. Det kommer i linje 13-14, og det er først da Magda reagerer på den ønskede måten, det vil si fortsetter emnet.

Man kan si at ekkoturer både kvitterer for mottatt informasjon og samtidig signaliserer svakt engasjement, det vil si at man ikke ønsker å overta ordet for å bidra til emnet selv. Gjennom dette gir de plass for den

andre deltakeren til å beholde turen eller utvikle emnet videre dersom de er villige. Dersom de ikke ønsker å fortsette, skaper denne strategien plass i diskursen til å introdusere en ny utvikling i emnet eller et helt nytt emne. På mange måter kan gjentakelsene av denne typen oppfattes som reduksjon i samtaleens hastighet for å muliggjøre en harmonisk emneovergang, som i følgende utdrag:

Eks. 6

- 1.Gabriela: mm . det det trengs tid sikkert (.4) for å bli kjent med
 2. noen [og
 3.Eli: → [ja det trenger tid . for å bli . kjent
 4.Gab: ja=
 5.Eli: =mm ja: (2s) men-e . har du prøvd skiene da?

Linje 1-2 er en avslutning av Gabrielas beretning om hennes første møte med nordmenn. I linje 3 gjentar Eli hennes utsagn. Dette etterfølges av en lengre pause (2 sekunder) før Eli tar ordet og innleder et nytt emne.

Eks. 7

- 1.Anna: det er en . bitteliten sted
 2.Gina: mm
 3.Ann: på åtte hundre innbyggere
 4.Gin: ja he he he he he
 5.Ann: der var det skikkelig vinter der
 6.Gin: → der var vinter [. ja (1.3)
 7.Ann: [ja hm (1.6)
 8.Gin: jeg synes det regner litt mye i S2 jeg da (.4) jeg kommer
 9. fra Skien egentlig (.3) vet ikke om du vet hvor det er

Her snakker Gina og Anna om klimaet på ulike steder i Norge. I linje 1-5 forteller Anna om et sted hun har bodd på. I linje 6 gjentar Gina Annas tur. Denne ekkoturen etterfølges av en lengre pause (1,6 sekund), og deretter gjenopptar Gina emnet med en ny utvikling av det.

Blant de polske ekkoturene som ikke er knyttet til reparasjonsstrategier, finner man en stor andel (5 av 9) som ikke er idiomatiske i form og funksjon. De polske S2-brukerne gjentar ofte kun en del av utsagnet til deres samtalepartner og uten tilførsel av svarpartikkel. Denne formen på gjentakelsen er ikke idiomatisk på norsk (jf. Svennevig 2004:304-5)⁴.

Eks. 8

- 1.Randi: ja DU høres ut som om du er veldig travel heh
- 2.Magda:→ veldig travel (1.4) men (.3) jeg skal finne en kjæreste
- 3.Ran: ja
- 4.Mag: og jeg skal slutt alt

Dessuten fungerer de fleste av S1-brukernes ekkoturur som signal på svakt engasjement, mens de S2-leverte tjener til å beholde ordet, som i følgende eksempel:

Eks. 9

- 1.Gabriela: vi: e: hørte aldri før jeg kom til Norge at noen skal
2. vente på noen behandling eller til sykehus .hh det jeg
3. hørte aldri i mitt liv om det . først hørte det da jeg
4. kom til Norge
- 5.Eli: → okei så det var så bra . [overskudd på leger at du kunne
- 6.Gab: [ja ja ja
- 7.Eli: få behandling med en gang
- 8.Gab: → med en gang det . før for jeg har aldri hørt at noen he
9. he he venter når man er syk kan man ikke vente på noe
10. som helst

I linje 5 og 7 leverer Eli sin fortolkning av Gabrielas beretning i linje 1-4. I linje 8 gjentar Gabriela den siste frasen fra Elis utsagn og hun fortsetter nesten umiddelbart med sin egen tur⁵.

For å oppsummere kan man si at ekkoturur brukes av de norske S1-talerne som samtalestrukturelle strategier. Ved siden av å bekrefte mottakelse av informasjon signaliserer de svakt engasjement og bremser samtalehastigheten, noe som muliggjør en taler- eller et emnebytte. Samtidig er denne strategien såpass indirekte at den aktuelle taleren har mulighet til å fortsette å snakke. Sett i høflighetsstrategisk lys kan den type gjentakelse sees på som ivaretagelse av samtalepartnerens negative ansikt, det vil si hans eller hennes behov for å handle fritt (Brown og Levinson 1987:13). De polskproduserte ekkotururene leveres sjelden med dette formålet.

Pronominelle gjentakelser

Som allerede nevnt ble det påstått (Heritage 1984) at pronominal gjentak-

else i engelsk kan fungere som nyhetsmarkering eller et initialt signal på uenighet. Disse funksjonene ble imidlertid tilskrevet pro-repetisjoner med stigende intonasjon. I korpuset mitt er de levert med fallende intonasjon. Deres diskursive rolle ser ut til å ligne på rollen som ekkoturene utfyller, nemlig kvittering på mottatt informasjon og signal på svakt engasjement.

Eks. 10

- 1.Tone: utover det så: . reiser på ferie en gang i året kanskje .
 2. til utlandet
 3.Joanna: mhm . ja det er viktig . å [reise
 4.Ton: → [ja det er det
 5.Joa: ja . du kan slappe .
 6.Ton: ja (.5)
 7.Joa: mhm (1s)
 8.Ton: ja
 9.Joa: vi var i dette året på Kreta .

I linje 1-2 forteller Tone om sine ferievaner. Dette etterfølges av Joannas mer generelle bemerkning i linje 3 som pronominaliseres og gjentas av Tone i linje 4. Samtidig tilbyr hun ikke noen utvikling av emnet som Joanna forsøker å fortsette med i linje 5. Etter en kort utveksling av minimale signaler gjenopptar Joanna turen og emnet, denne gangen med et personlig utsagn om sin siste ferie.

Eks. 11

- 1.Randi: så jeg jobber på samme institutt som Paulina (.3) er .
 2. gjeste:forsker på uhm {forenklet}
 (...)
 3.Magda fordi vi har masse polske barn her (.5) cirka tretti og så: vi
 4. lærer dem katekese det er sånn (.4) ja vi lærer dem om Gud
 {forenklet}
 5.Mag: jeg er lærer hver fredagen heh [he he
 6.Ran: → [ja så det er du (.3)
 7.Mag: ja
 8.Ran: ja?
 9.Mag: fordi det er tre voksne som lærer fordi du har masse barn

Magda initierer et nytt emne som knytter an til Randis arbeid på universitetet (linje 1-2). I linje 3-4 prøver Magda å fortelle at hun også har noe lærer-

erfaring, men begynner med å skissere den brede konteksten for sin virksomhet, og først etterpå (linje 5) kommer hun til det egentlige utsagnet. Den blir mottatt med en pronominal gjentakelse (linje 6) som kvitterer for registrert informasjon, men viser ikke forståelse fra Randis side. Tatt i betraktning det ukorrekte tidsadverbialet som kan tolkes på to ulike måter, kan man også se den pronominalle gjentakelsen i linje 6 som en indirekte korrigeringsanmodning. Samtidig utvikler den ikke emnet eller oppfordrer den opprinnelige taleren til å fortsette, noe som for eksempel et utdypende spørsmål ville ha gjort. I linje 7 ser vi at Magda stopper opp i sin historie og leverer sin utdyping først etter en svak anmodning fra Randi i linje 8.

De polske informantene leverer altså ingen pronominalle gjentakelser. Denne strukturen er heller ikke veldig frekvent hos S1-brukere. De analyserte eksemplene tilsier at pro-repetisjoner fungerer på linje med ekkoturer eller enn omformuleringer, men dataomfanget brukt i denne analysen er for lite til å kunne trekke bastante konklusjoner. I alle fall bidrar de analyserte pro-repetisjonene ikke til å utvikle samtalen videre, snarere som følge av dem stopper taleutvekslingen opp til en viss grad. Dette kan tyde på at de polske informantene ikke betrakter disse ytringene som en invitasjon til utdypning, en funksjon som Svennevig (2004:508) anser typisk for repetisjoner.

Omformuleringer som taler- eller emnebyttesignalisering

I samtaleanalytisk litteratur assosieres omformuleringer med en indirekte forståelsesmarkering (Foppa 1995). Omformuleringene funnet i datakorpuset kan oppfattes som en forståelsessjekk eller forståelsesbekreftelse (eks. 12). Vel å merke leverer også noen av de polske deltakerne omformuleringer med en slik funksjon (eks. 13), men de er langt mindre frekvente i S2-språkbruk. Vanligvis etterfølges de av en bekreftelse eller en avkreftelse fra den primære taleren sin side, noe som også Foppa (1995:157) har funnet i sin data.

Eks. 12

- | | |
|-------------|---|
| 1. Julia: | jeg liker å se på sport så i helga [skal jeg se på skihopping |
| 2. Gunhild: | [aha |
| 3. | → så du er skikkelig sportsentusiast |
| 4. Jul: | nei ikke så skikkelig men-e . jeg liker å se på skiskyting |
| 5. Gun: | u-hm (.7) |

Eks. 13

- 1.Gunhild: mens i Irland så var det . mer sånn (.4) på mange måter mer
 2. jovialt [da s-
 3.Julia: [ja ikke så stivt=
 4.Gun: =ja rett og slett (1s)

Samtidig bruker S1-talere også gjentakelser for å signalisere ønske om å ta ordet og presentere sitt perspektiv på det aktuelle emnet. Til dette formålet benyttes det omformuleringer som oppsummerer det som er blitt sagt av samtalepartneren. Slike omformuleringer kan på en måte ses på som dominerende, fordi de fortolker utsagnene til samtalepartneren (jf. Svennevig 2003b:84).

Eks. 14

- 1.Eli: → så det betyr [du ikke er helt fornøyd
 2.Gabriela: [ja ja
 3.Eli: med den videregående skolen
 4.Gab: nei nei nei
 5.Eli: .nei
 6.Gab: det var lite å utvikle den åndelig heh . he he [personlighet
 7.Eli: [åndelig siden
 8. → .ja ja men jeg er nok ikke uenig (1s)
 9.Gab: mhm
 10.Eli: → for . det det-
 11.Gab: → [nei men SÅ så jeg mener at jeg har fått flott
 12. utdanning i Polen
 13.Eli: ja: . det tror jeg nok .
 (...)
 14.Eli: skjønner hva du mener altså fordi (...) det de:t . de aller .
 15. færreste . er vel godt nok forberedt til til
 16. universitetsstudium

I linje 1 og 3 leverer Eli en oppsummering av Gabrielas utsagn angående hennes erfaring med den norske skolen. Da Gabriela bekrefter hennes forståelsesforslag (linje 4), leverer Eli en ingressiv «nei», noe som etter en omformulering kan tolkes som et signal på at hun ønsker å ta ordet⁶. Først etter en utfylling fra Gabrielas side (linje 6) overtar hun turen ved hjelp av en kooperativ utfylling (*collaborative completion*) og leverer en svært dempet enighet (linje 8) som er en innledning til fortsettelse. Likevel ser vi at Gabriela ikke fortolker Elis utsagn

som ordovertakelsesstrategi, men heller som en oppsummering av et emne som først og fremst gjelder henne (dvs. hennes oppfatning av den norske og polske skolen). Som taler med epistemisk rett (jf. Lee 2003:426 og fotnote 5), avbryter hun Elis tur i linje 10 og forsøker å framstille sitt perspektiv en gang til, denne gangen i et mer positivt lys (linje 11-12). Det er først senere i samtalen at Eli får uttrykke sin mening om det opprinnelige emnet (linje 14-16).

Eks. 15

- 1.Julia: jeg synes det finnes ikke så mange gode . ordbøker ehm på norsk
 2. (.7) jeg liker ordboka som er på nettet sånn nynorsk- og
 3. bokmåls[ordboka . den er veldig bra
 4.Gunhild: [mhm ja
 5.Jul: men ellers så er det litt (.3) ehm det finner det finnes ikke
 6. så mange synonymordbøker [og sånne em tema (.4)
 7.Gun: [nei akkurat [mhm
 8.Jul: [ja det er sånn
 9. finnes sånne på engelsk
 10.Gun: mhm
 11.Jul: ting blir klassifisert i forskjellige tema og da kan du bare
 12. for eksempel (lukke) opp tema arbeid og så ser du masse
 13. forskjellige ord og uttrykk
 14.Gun: uhm
 15.Jul: det finner man ikke på norsk=
 16.Gun: → =nei så det savner du
 17.Jul: ja (.6)
 18.Gun: nå vet jeg ikke hvordan det blir med (.5) den nasjonale
 19. ordboken for jeg er ikke involvert i hovedprosjektet

Julias flerleddete tur (linje 1-15) kommer som reaksjon på at Gunhild jobber i et nasjonalt ordboksprosjekt som ifølge henne har som formål blant annet å samle gamle og dialektale ord. Julia leverer en utvidet beretning om hvilke språkkressurser det mangler i norsk. Gunhilds omformulering i linje 16 virker på overflaten som en forståelsessjekk, men samtidig signaliserer den til Julia at den tilstrekkelige forståelsen nå er oppnådd slik at Gunhild kan framstille sitt perspektiv på det omtalte emnet.

Oppsummerende omformuleringer brukes ikke bare når talernes perspektiver er forskjellige, men også for å innlede likhetsmarkering, slik som i følgende utdrag:

Eks. 16

- 1.Gina: hvor har du vært hen da (1s)
 2.Anna: ja em: (2.6) hm . Sverige Denmark (.7) kk- (.6) Tsjekkia .
 3. Slovakia (2s) Italia (1s) em (.7) så var vi på bryllupsle-
 4. reise i Dominikanske Republikk [. ja (.5)
 5.Gin: [åh ja
 6.Ann: så var vi i Egypt en gang [. så ja det var det (.5)
 7.Gin: [uhm
 8.Ann: Frankrike Paris og ja= [ja
 9.Gin: → =mest Europa da [. ja (.7) jeg har og vært
 10. mest i . Europa (.6)
 11.Ann: mhm
 12.Gin: har ikke vært så mye i Øst-Europa egentlig jeg har vært i
 13. Tsjekkia da . eller Praha (.8)

Gina og Anna snakker om sine reiser. I linje 2-8 leverer Anna en lang liste med sine reisemål som oppsummeres i linje 9 av Gina. Hennes oppsummering er akseptert og hun kan dermed innlede sin tur. Det gjør hun ved å understreke likhet (linje 9-10), og fortsetter med detaljer i linje 12-13. Likheten blir også framhevet når omformuleringene løfter utsagnet til et abstrakt nivå og på den måten objektiverer den, som i følgende utdrag:

Eks. 17

- 1.Julia: og skikkelig artig @å høre på samtalene og@ . [men det var
 2.Gunhild: [mhm
 3.Jul: litt slitsomt å transkribere [he he he
 4.Gun: → [ja transkripsjonsoppgaver er de
 5. verste
 6.Jul: ja skal du ha kaffe?
 7.Gun: eh nei takk

Julia forteller om sitt arbeid på masteroppgaven som hun nylig har levert, og kommenterer utfordringene som en del av dette arbeidet byr på (linje 3). Gunhilds tur i linjene 4-5 viser forståelse eller enighet ved å omformulere Julias personlige mening til et allmenngyldig og objektivt faktum.

Ved siden av å fungere som en forståelsesovervåkende ytring har omformuleringer en sekundær samtalestrategisk og høflighetsrelatert funksjon.

Først og fremst signaliserer de på en indirekte måte at taleren ønsker å ta ordet og uttrykke sitt eget perspektiv. Med andre ord spiller de en rolle i å håndtere samtalsens forløp. De kan dessuten oppfattes som en negativ høflighetsstrategi der taleren ivaretar sitt eget og sin samtalepartners negative ansikt. De kan også innlede uttrykk for likhet/allmenngyldighet som støtter den andres positive ansikt (behovet for å bli anerkjent, Brown og Levison 1987): «du er som meg, eller som alle andre». Polske informantene leverte kun åtte eksempler på omformulering, og de brukes kun som forståelsessjekk (jf. eks. 13).

Mangel på gjentakelse?

Til slutt vil jeg vise to eksempler fra datakorpuset der S2-brukere ikke leverer forventede utsagn, noe som fører til ufullstendig forståelse eller til og med misforståelse. Det er i det hele tatt vanskelig å si at det mangler gjentakelser i en samtale, men med følgende utdrag vil jeg eksemplifisere hvilke konsekvenser en uidiomatisk bruk av forståelsessignalisering kan ha i en andrespråkssamtale.

Eks.18

- 1.Joanna: jeg ville fordi: jeg liker å jobbe med barna . mhm
- 2.Ton: åh ja= [uhm
- 3.Joa: =det er viktig for meg [. å ha kontakt med dem (1.3)
4. jeg trives . (i jobben) mhm [ja
- 5.Ton: → [det er veldig givende synes jeg å
6. → jobbe med barn [. det er det
- 7.Joa: [mhm mhm
- 8.Ton: det det er givende
- 9.Joa: → mhm . det er veldig vanskelig jobb
- 10.Ton: ja krevende
- 11.Joa: ja (2s) fordi barna . er . forskjellig .
- 12.Ton: ja
- 13.Joa: mhm

I linje 1 og 3-4 forteller Joanna om sitt yrke (hun er utdannet lærer). I linjene 5-6 leverer Tone en generaliserende omformulering som møtes kun med en minimal tilbakemelding fra Joanna i linje 7. Derfor gjentar Tone sin vurdering i linje 8, noe som Joanna besvarer med et utsagn som enten kan være en tilleggsinformasjon, eller en feilaktig omformulering av Tones utsagn. Tones tur

i linje 10 viser at hun ved hjelp av en forståelsesbekreftelse samtidig leverer en reparasjonssekvens som ikke tas opp av Joanna. Utdraget avsluttes av et emnebytte, og det er umulig å fastslå om Joanna forstod samtalepartneren sin. Det virker som om *mhm* som tilbakemelding levert av Joanna i linje 7 og 9 er en altfor svak markør til å tjene som forståelsesbekreftelse.

Følgende utdrag er et eksempel på en ikke-innledet emneutvikling som fører til en misforståelse:

Eks. 19

- 1.Gunhild: eh . det er sånne mer overfladiske ting som man observerer
 2. nå som turist da .
 3.Julia: → hva liker du i England? (.6)
 4.Gun: eh (.4) i generelt i England [ja . eh der (.3) [merker man ikke
 5.Jul: [mhm [hm
 6.Gun: religion noe særlig i det hele tatt . så: (1s)
 7.Jul: → men-e hvorfor drar du så ofte til England=
 8.Gun: =ja du tenker på
 9. hvorfor jeg drar?
 10.Jul: ja ja
 11.Gun: ja ehm (.9) vel jeg synes jo det er hyggelig å være der

Gunhild og Julia snakker om sine ferievaner. Gunhild har tidligere fortalt at hun reiser veldig ofte til England, og sammenligner dette landet med Irland. Hennes utsagn i linjene 1-2 avslutter en sekvens der hun fremmer en påstand om at Irland er sterkt påvirket av katolisismen. Julias spørsmål i linje 3 henger godt sammen med det generelle emnet for samtalen, men i denne konteksten kommer det uventet. Det tolkes av Gunhild som fortsettelse på religionsemnet som hun i linjene 4 og 6 noenlunde nølende fortsetter å utvikle. I linje 7 leverer Julia en korreksjon i form av et omformulert spørsmål, og den gjentas av Gunhild i linje 8-9, med trykk på spørrepronomenet. Med dette forsikrer hun seg om at Julias spørsmål er en reparasjon, og etter Julias bekreftelse i linje 10 begynner hun å besvare spørsmålet i linje 11.

Julias spørsmål i linje 3 sees ikke som lokalkoherent av hennes samtalepartner. Dette kan skyldes manglende signalisering av et ønske om å ta ordet for å levere en emneutvikling, en rolle som i en S1-diskurs ofte utfylles av omformuleringer.

Diskusjon. Hvor kommer forskjeller i bruk av gjentakelse av?

Gjentakelser i andrespråkssamtaler på norsk ser ut til å oppfylle viktige mellommenneskelige og samtalestrategiske funksjoner. På det mellommenneskelige planet tjener de til å gi signal til samtalepartnern om engasjement eller forståelse. Dessuten brukes de til å håndtere samtaleforløpet, noe som kan oppfattes som deres sekundære funksjon (jf. Svennevig 2004:508). Ekkoturur og pronomminelle gjentakelser skiller seg utvilsomt fra minimale svar av type *ja* eller *mhm*, men for samtalens forløp betyr de tilnærmet det samme, det vil si at taleren som produserer dem, forventer å beholde rollen som mottaker (*continuent recipientship*). Omformuleringer derimot, særlig de som oppsummerer flere turer fra den andre taleren, utgjør et initialt signal på at taleren ønsker å ta ordet og framstille sitt perspektiv på emnet (*an incipient move to assume speakership*). Begge begrepene er hentet fra Schlegloff (1996:172). Polske S2-brukere av norsk leverer sjelden gjentakelser, og hvis de gjør det, er de ikke alltid idiomatiske. Samtidig klarer de ikke alltid å reagere slik deres S1-samtalepartnere forventer. Alt dette tyder på at gjentakelser i norsk ikke er en samtalestruktur som tolkes ensidig av S2-brukere. Bruk av gjentakelsene i all sin variasjon har hittil ikke blitt undersøkt i polsk diskurs. En relativt sikker hypotese er at det ikke vil finnes pronominaliserte gjentakelser i polsk diskurs fordi polsk mangler strukturer som tilsvarer norske korte svar av typen «det gjør jeg»⁷. Av den grunn er det heller ikke overraskende at de polske informantene i studien ikke leverer pro-repetisjoner. Ekkoturur og omformuleringer gjenstår som et utforsket emne i polsk hverdagslig konversasjon.

I mangel av samtalestudier i polsk diskurs som kunne ha bekreftet eller avkreftet påstanden om mormåltransfer, kan man diskutere andre mulige forklaringer til hvorfor de polske norsktalere leverer færre gjentakelser enn de norske. For det første kan det skyldes utilstrekkelig språkkompetanse. Både omformuleringer så vel som pronomminelle gjentakelser krever en viss formell kompetanse, og det er nettopp disse strukturene som utgjør det minste antallet blant de S2-produserte gjentakelsene. Samtidig kan man si at den formelle kompetansen ikke holder for å levere diskursstrukturer som er idiomatiske (jf. diskusjon om S1-leverte ekkoturur). For det andre kan man peke på at samtalen ble til utelukkende fordi deltakerne visste om prosjektet mitt, noe som kunne ha bidratt til å skape en *a priori* skjev fordeling av roller som S1-brukere og S2-brukere, der den sistnevnte gruppen har et lavere ansvar for samtalens forløp. Likevel kan man knapt påstå at de polske informantene ikke forsøker å oppnå felles forståelse, tvert imot ble det vist til flere eksempler

der de utfører elisiteringssekvenser (eks. 4) og aksepterer eller forkaster forståelsesforslag (eks. 3 og 12). Man kan med andre ord konstatere at de ønsker å samarbeide med sin samtalepartner og framstå som kompetente og høflige norsktalere. Samtidig ble mange av de S1-leverte gjentakelsene ikke utløst av et signalisert problem eller språkfeil fra S2-brukernes side. Dette tyder på at denne strukturen ikke kun er forårsaket av S1-S2-asymmetri, men at den også brukes til samtalestrategiske formål utenfor andrespråkskonteksten. Ett av disse formålene kan være av høflighetsstrategisk art. Som jeg har påpekt i analysen kan gjentakelsen i dens forskjellige former fungere som en negativ høflighetsstrategi, det vil si som ivaretagelse av samtalepartnerens og sin egen rett til å bestemme over sine handlinger i samtalen. Siden polske S2-brukere av norsk ikke anvender gjentakelsen med dette formålet, kan det skyldes negativ transfer fra morsmålet, noe som igjen ville bety at den ikke brukes høflighetsstrategisk i deres morsmål, polsk. Mens denne påstanden ville kreve forankring i studier av polsk samtaledata, tilsier faglitteraturen at polsk og norsk realiserer ulike høflighetsmønstre. Huszcza (2005:233) omtaler polsk høflighet som «a strongly titular category». Det utbygde systemet av hierarkisk ordnete tiltaleformer kan tyde på at polsk først og fremst benytter seg av uttrykk for positiv høflighet. Dette synet bekreftes i Ogiermann (2009: 260) som skriver at polsktalere tillegger større verdi til positivt enn til negativt ansikt. Norsk er derimot «remarkably short on conventional markers of positive politeness» (Fretheim 2005:145). Videre skriver Fretheim:

Norwegian contains relatively few conventionalised means of signaling concern for the addressee's face wants; at the same time there is a risk that use of non-conventional ways of displaying willingness to be polite will actually be understood and interpreted as either ironical or servile. (ibid.:145)

Denne generelle beskrivelsen er naturligvis ikke tilstrekkelig til å underbygge påstanden om høflighetsstrategiske forskjeller i polsk og norsk diskurs, noe som ville kreve en mer omfattende teoretisk gransking. Samtidig er det verdt å påpeke at Brown og Levinson allerede i 1987 bemerket at:

[...] language-usage concepts like those we have been developing (FTA, positive politeness, negative politeness etc.) seem to be prerequisites for the description of sequencing phenomena in natural conversation (Brown og Levinson 1987:234).

Det er derfor både interessant og nødvendig å betrakte høflighet som en form for stillas for samtalestrukturen. I tråd med det skriver Svennevig at samtalestrategier – slik som reformuleringer – kan forstås i høflighetsteoretiske termer, der for eksempel en viss praksis

balanserer [...] mellom å være en støtte til adressatens positive ansikt – en velvillig, hjelpende hånd – og en trussel mot hans negative ansikt, i form av en begrensning av hans frihet til selv å velge ord og svaralternativer (Svennevig 2003b:84).

I den konteksten kan det være relevant å presentere min personlige opplevelse av norsk gjentakelse. I min konversasjonelle erfaring som andrespråkbruker i norske samtaler, har jeg møtt denne strukturen tilstrekkelig ofte til at det vekket min oppmerksomhet. Min første og mest naturlige reaksjon var å forstå gjentakelsen som en korrigeringsssekvens. Samtidig, særlig da samtalepartneren min produserte gjentakelser av ytringen som gjaldt kun meg (for samtalepartneren min var det da *B-events*), opplevde jeg det som en slags dominerende praksis som grep inn i min rett til å framstille en viss situasjon fra mitt synspunkt. Interessant nok er det nettopp denne konteksten som Svennevig (2003a) foreslår som en vanlig brukskontekst for ekkoturer der de uttrykker sterkere engasjement i den andres fortelling.

Konklusjoner. Hva vil det bety å være en kommunikativ norsktaler?

Helt siden Dell Hymes publiserte sin banebrytende tekst om kommunikativ kompetanse (Hymes 1972) har fokuset på å utvikle interaksjonelle ferdigheter stadig økt i andrespråksundervisning. Det å være kommunikativ innebærer naturligvis å kunne delta i en hverdagslig samtale. Imidlertid har talespråket generelt sett vært forsømt i andrespråksklasserommet fordi det blir oppfattet som ukorrekt (Gustavsson 1990). Dessuten kan den hverdagslige samtalen virke ustrukturert og dermed umulig å undervise i (Eggins og Slade 1997:315). Samtaleferdigheter er ofte ansett som universelle og dermed lett tilgjengelige for andrespråksinnlærere selv uten spesiell trening (Clark 1996:11). Samtidig har det blitt påstått at det nettopp er den hverdagslige samtalen som er den vanskeligste for andre- og fremmedspråkstalere (Kaplan 1997).

Det offisielle rammeverket for undervisning av norsk som andrespråk, *Læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere* (heretter L2012), lister opp samtaleferdigheter som andrespråksbrukere skal tilegne seg på ulike nivå basert på de seks nivåene (A1-C2) i *Det felles europeiske rammeverk for språk* (Common European Framework of Reference for languages, CEFR). Mange av dem refererer til samtalens innhold (for eksempel «gi og ta imot tilbakemeldinger i forbindelse med arbeid eller skole»/nivå A2/L2012:166) eller spesifikke talehandlinger («komme med og svare på invitasjoner»/nivå A2/L2012:166). Det finnes også en del kompetanser som representerer den interaksjonelle eller interpersonelle siden av en konversasjon som for eksempel å kunne:

- etablere, opprettholde og avslutte en samtale eller diskusjon (nivå B1/L2012:18)
- uttrykke synspunkter, enighet og uenighet på en høflig måte (nivå B1/L2012:18)
- ta initiativ og gi relevant respons i en samtale og bidra til at samtalen flyter (nivå B2/L2012:20)
- stille spørsmål for å be om utdyping og oppklaring (nivå B2/L2012:20)

Som analysen har vist, kan gjentakelsene oppfylle både samtale- og høflighetsstrategiske funksjoner. Hvis S2-brukere skal kunne tilegne seg ferdighetene som formuleres i L2012, trengs det en nøyaktig beskrivelse av de ulike lingvistiske virkemidlene for å oppnå konkrete kommunikative mål i en samtale. Et eksempel på dette kan være gjentakelser som bidrar til opprettholde en samtale, ved å signalisere engasjement og gi relevant respons.

Hagen påstår at kravene som stilles til S2-brukere, til tider er umulige å oppfylle, og at det generelle kravet skulle være at deres språk er «tilstrekkelig innfødtlikt til at vi ikke finner det for besværlig å kommunisere» (Hagen 2006:143). Dette forslaget virker både fornuftig og virkelighetsnært – men hvordan kan man definere hva som er besværlig, og hva som ikke er det? Det pragmatiske planet lar seg neppe beskrive med et så generelt uttrykk. Samtidig må man påpeke at konversasjonelle praksiser utvilsomt tilhører ritualiserte måter å uttrykke visse meninger på i et konkret talefelleskap (*speech community*) (Gumperz 2001b). Manglende bruk av samtalestrukturer kan i alle fall teoretisk sett forstyrre den kommunikative prosessen og dens flyt. Dette så vi eksempel på i utdrag 18 og 19.

Analysen har også vist at gjentakelsene bidrar til å opprettholde samtaledeltakernes negative ansikt. Ved å unngå å bruke konvensjonaliserte måter å signalisere ønske om å ta ordet på, eller ønske om å beholde mottakerrollen på, kan S2-brukere framstå som uhøflige, aggressive eller uinteresserte. Disse vurderingene kan også andrespråkstalere tillegge S1-brukere, noe som faktisk bekreftes i Aambø (2005) og Kjelaas (2006). For å sikre best mulig interkulturell forståelse er det derfor viktig å studere og beskrive diskursive praksiser som utgjør et repertoar av strategier for å oppnå konkrete kommunikative mål i et gitt talefellesskap.

Noter

- 1 Det er uklart hvor man i denne dikotomiske inndelingen burde plassere pronomielle gjentakelser som på en måte passer i begge kategorier.
- 2 Vel å merke er det fortsatt denne tolkningen som dominerer i polske beskrivelser (Nowak 2000).
- 3 Her bør det kommenteres det faktum at alle informantene nevnt her er kvinner, og det kan diskuteres om dette påvirker resultatene man oppnår. Samtidig viser jeg i min avhandling (Horbowicz (2010) at den omtalte strukturen er vanlig hos både menn og kvinner.
- 4 Når det er sagt må man også bemerke at den type svar heller ikke ville være idiomatisk på polsk. Av den grunn kan vi ikke tilskrive denne strukturen til morsmåls-transfer, slik som Svennevig (2004:305) gjør for sine informanter.
- 5 Lee peker på en epistemisk funksjon av gjentakelsessvar: «they assert more authoritative rights over the information at hand than the questioner has indexed though the design of the question» (2013:426). De signaliserer altså at taleren som gjentar er mer berettiget til å omtale det gitte forholdet enn taleren som spør (for eksempel har førstehåndskjennskap til det). I eksempler 9 og 14 kan vi ikke snakke om alminnelige svar på spørsmål, men ekkoturene levert av henholdsvis Magda og Gabriela kan sees på som bekreftelser av forståelsesforslag.
- 6 Kobayashi (2001) har studert ingressive lyder i norsk og påstår at en av dens funksjoner er å signalisere ønske om turovertakelse.
- 7 Som svar på ja/nei-spørsmål er det tilstrekkelig å bruke svarpartikkel, eventuelt med gjentatt verb (som på polsk nødvendigvis inneholder personsmarkering), for eksempel: *Byleś w szkole? – Tak, byłem.* En direkte oversettelse til norsk ville lyde: Har du vært på skolen? – Ja, jeg har vært.

Litteratur

Brouwer, Catherine E., Gitte Rasmussen og Johannes Wagner 2004. Embedded corrections in second language talk. I R. Gardner og J. Wagner (red.). *Second language conversations*. London: Continuum, 75–92.

- Brown, Penelope og Steven Levinson 1987. *Politeness. Some universals in language usage*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, Herbert H. 1996. *Using language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Drew, Paul 1991. Asymmetries of knowledge in conversational interactions. I I. Marková og K. Foppa (red.). *Asymmetries in dialogue*. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 21-48.
- Eggins, Suzanne og Diana Slade 1997. *Analysing casual conversation*. London: Cassell.
- Foppa, Klaus 1995. Om mutual understanding and agreement in dialogues. I I. Marková mfl. (red.). *Mutualities in dialogue*. Cambridge University Press, 149-175.
- Fretheim, Thorstein 2005. Politeness in Norway: how can you be polite and sincere. I M. Stewart og L. Hickey (red.). *Politeness in Europe*. Clevedon: Multilingual Matters, 145-158.
- Goddard, Cliff og Anna Wierzbicka 1997. Discourse and culture. I Teun A. van Dijk (red.). *Discourse as social interaction*. Sage Publications, 231-257.
- Gumperz, John J. 1982. *Discourse strategies*. Cambridge University Press.
- Gumperz, John J. 2001a. Interactional Sociolinguistics. I D. Schiffrin, D. Tannen, og H. Hamilton (red.). *The Handbook of Discourse Analysis*. Blackwell Publishers, 215-228.
- Gumperz, John J. 2001b. Speech Community. I Alessandro Duranti (red.). *Linguistic Anthropology: a Reader*. Blackwell Publishers, 43-52.
- Gustavsson, Lennart 1990. Ta talspråket på allvar. Om talspråksnormer och skriftspråksnormer i Sv2-undervisningen. I U. Nettelbladt og G. Håkansson (red.). *Samtal och språkundervisning*. Universitetet i Linköping, 221-233.
- Hagen, Jon Erik 2006. Hvor norsk skal fremmedspråkliges norsk være? I H. Sandøy og K. Tenfjord (red.). *Den nye norsken? Nokre peilepunkt under globaliseringa*. Oslo: Novus, 124-146.
- Heritage, John 1984. A change-of-state token and aspects of its sequential placement. I J. M. Atkinson og J. Heritage (red.). *Structures of Social Action*. Cambridge University Press, 299-345.
- Horbowicz, Paulina 2010. *How to be Norwegian in talk? Polish-Norwegian interethnic conversation analysis*. Oslo: Novus.
- Huszcza, Romuald. 2005. Politeness in Poland. From 'titlemania' to grammaticalised honorifics. I M. Stewart og L. Hickey (red.). *Politeness in*

- Europe*. Clevedon: Multilingual Matters, 218-233.
- Hymes, Dell 1972. *On communicative competence*. Philadelphia: University of Philadelphia Press.
- Johnstone, Barbara (red.) 1987. *Perspectives on Repetition*, special issue of *Text* 7/3.
- Kaplan, Marsha A. 1997. Learning to Converse in a Foreign Language: The Reception Game. *Simulation & Gaming* 28, 149-163.
- Kjelaas, Irmelin 2006. «Det tar tid å lære det som sies mellom setningene». *Om kommunikative utfordringer for sykepleiere med innvandrerbakgrunn i Norge*. Upublisert masteroppgave, NTNU Trondheim.
- Kobayashi, Nazuki 2001. *Ingressivt ja. Ja på innpust – ikke tegn på overraskelse eller dårlig hjerte*. Upublisert masteroppgave, Universitetet i Bergen.
- Kurhila, Salla 2001. Correction in talk between native and non-native speaker. *Journal of Pragmatics* 33, 1083-1110.
- Kurhila, Salla 2006. *Second language interaction*. Amsterdam: John Benjamins.
- Lee, Seung-Hee 2013. Response design in conversation. I J. Sidnell og T. Stivers (red.) *The handbook of conversation analysis*. Blackwell Publishing, 415-432.
- Linell, Per og Thomas Luckmann 1991. Asymmetries in dialogue: some conceptual preliminaries. I I. Marková og K. Foppa (red.). *Asymmetries in dialogue*, Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf, 1-20.
- Mårtensson, Eva. 1990. Mediernas intimisering. *Tvärssnitt* 1/90, Vetenskapsrådets ämnesråd för humaniora och samhällsvetenskap.
- Nowak, Paweł. 2004. Parafrazowanie - narzędzie manipulacji i perswazji. [Parafraser – en måte å manipulere og overtale på]. I P. Krzyżanowski og P. Nowak (red.). *Manipulacja w języku* [Manipulering i språket]. Lublin: Wydawnictwo UMCS, 137-149.
- Ogiermann, Eva 2009. *On apologizing in negative and positive politeness cultures*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Sarangi, Srikant 1994. Intercultural or not? Beyond celebration of cultural differences in miscommunication analysis. *Pragmatics* 4:3, 409-427.
- Schegloff, Emanuel A. 1996. Confirming allusions: toward an empirical account of action. *American Journal of Sociology* 104: 161-216.
- Selting, Margret 1996. Prosody as an activity-type distinctive cue in conversation: The case of so-called «astonished» questions in repair initiation. I E. Couper-Kuhlen og M. Selting (red.). *Prosody in Conversation: In-*

- teractional Studies*. Cambridge: Cambridge University Press, 231–70.
- Sorjonen, Marja-Leena 1996. On repeats and responses in Finnish conversations. I E. Ochs, E.A. Schegloff og S.A. Thompson (red.). *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press, 277–327.
- Sundberg, Gunlög 2005. Metaspråklige drag i andrespråkssamtal. I U. Børestam og B. Gunnarsson (red.). *Språk och kultur i det multietniska Sverige*. TeFa nr 44, Uppsala: Uppsala Universitet, 73–83.
- Svennevig, Jan 2002. Forståelsesstrategier i andrespråkssamtaler. I *Internasjonal migrasjon og etniske relasjoner 1997–2001. Resultater fra 20 forskningsprosjekter*. Norges forskningsråd, 111–116.
- Svennevig, Jan 2003a. Echo-answers in native/non-native interaction. *Pragmatics* 13/2, 285–309.
- Svennevig, Jan 2003b. Reformulering av spørsmål i andrespråkssamtaler. I B. Nordberg m.fl. (red.). *Grammatik och samtal. Studier till minne av Mats Eriksson*. Uppsala universitet: Institutionen för nordiska språk, 75–90.
- Svennevig, Jan 2004. Other-repetition as display of hearing, understanding and emotional stance. *Discourse Studies* 6/4, 489–516.
- Wagner, Johannes 1996. Foreign language acquisition through interaction - A critical review of research on conversational adjustments. *Journal of Pragmatics* 26, 215–235.
- Wagner, Johannes og Rod Gardner 2004. Introduction. I R. Gardner og J. Wagner (red.). *Second language conversations*. London: Continuum, 1–17.
- Aambø, Reidun (red.) 2005. *Typisk norsk å være uhøflig? Innvandrere har ordet*. Oslo: Kulturbro Forlag.

Internettkilder

Læreplanen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere (L2012), tilgjengelig fra <http://www.vox.no/Norsk-og-samfunnskunnskap/Lareplan/> (lastet ned 3.12.2014)

Transkripsjonssymboler (følger den såkalte *Jeffersonian Transcription system*):

- . kort pause
- (.7) lengden på pausen (under ett sekund)

(1s)	lengden på pausen (ett sekund)
(1.4)	lengden på pausen (over ett sekund)
:	en forlengt vokal
(ord)	usikker transkripsjon
(—)	uforståelig
[	overlappende tale
=	turskifte uten pause
s-	avbrutt ord
.nei	«nei» på innpust
.hhh	innpust
hh	utpust
heh(e)	latter
@ord@	latterkvalitet på talen
?	spørrende intonasjonskontur

Abstract

*To achieve one's communicative goals as a second language user.
Repetitions in a Norwegian-Polish conversation*

This article is an analysis of repetitions used by first- and second-language users of Norwegian in an everyday conversation. The term repetition is used for statements which repeat the other speaker's utterance in the same or reformulated form. In the analyzed data a clear difference is found when it comes to the frequency of this structure in the speech of Norwegian and Polish informants. This structure is not frequent in the speech of Polish users of Norwegian, and when it is produced is often formal and / or functionally unidiomatic. The article discusses the reasons and consequences of this non- or misuse in light of the strategic role of repetition in conversation, pointing out that this could be perceived as impolite by Norwegian interlocutors.

Key words: *linguistic politeness, Norwegian, Polish, conversation analysis, contrastive analysis*